

CRI(2021)28
Version polonaise
Polish version

**ZALECENIE NR 9 DOTYCZĄCE
OGÓLNEJ POLITYKI ECRI
(ZREWIDOWANE)**

**W SPRAWIE ZAPOBIEGANIA ANTYSEMITYZMOWI
I WALKI Z ANTYSEMITYZMEM**

ZREWIDOWANE W DNIU 1 LIPCA 2021

Strasburg, 14 września 2021

Proszę zwrócić uwagę, iż niniejszy dokument stanowi tłumaczenie. W razie wątpliwości należy posługiwać się jego oryginalnymi wersjami w językach angielskim i francuskim.

I. Preambuła

Europejska Komisja przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji,

Mając na względzie Powszechną Deklarację Praw Człowieka;

Mając na względzie Międzynarodową Konwencję w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji rasowej;

Mając na względzie Europejską Konwencję Praw Człowieka, w szczególności Artykuł 14;

Mając na względzie Protokół Nr 12 do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, który zawiera ogólną klauzulę zakazującą dyskryminacji;

Mając na względzie Protokół Dodatkowy do Konwencji Rady Europy o cyberprzestępczości dotyczący penalizacji czynów o charakterze rasistowskim lub ksenofobicznym popełnionych przy użyciu systemów komputerowych;

Mając na względzie orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz sądów krajowych odnoszące się do nawoływania do antysemityzmu i mowy nienawiści, w tym do negowania Holocaustu, jego zniekształcania, umniejszania, aprobaty i usprawiedliwiania, jak też obwiniania ofiar;

Przypominając Zalecenie Nr 1 dotyczące ogólnej polityki ECRI w sprawie zwalczania rasizmu, ksenofobii, antysemityzmu i nietolerancji; Nr 2 (zrewidowane) w sprawie organów do spraw równości mających zwalczać rasizm i nietolerancję na poziomie krajowym; Nr 6 w sprawie walki z rozpowszechnianiem materiałów rasistowskich, ksenofobicznych i antysemickich przez Internet; Nr 7 w sprawie prawodawstwa krajowego dotyczącego zwalczania rasizmu i dyskryminacji rasowej; Nr 10 w sprawie zwalczania rasizmu i dyskryminacji rasowej w oświacie i procesie edukacji; Nr 12 w sprawie zwalczania rasizmu i dyskryminacji rasowej w sporcie; oraz Nr 15 w sprawie zwalczania mowy nienawiści;

Mając na względzie rezolucję Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy nr 2106 (2016) „Odnowienie zobowiązania do walki z antysemityzmem w Europie” oraz jego rezolucję 2309 (2019) w sprawie ochrony żydowskiego dziedzictwa kulturalnego;

Mając na względzie rezolucję Parlamentu Europejskiego z dnia 1 czerwca 2017 r. w sprawie zwalczania antysemityzmu, Decyzję ramową Rady Unii Europejskiej 2008/913/JHA w sprawie zwalczania pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnych, Deklarację Rady Unii Europejskiej 15213/18 w sprawie zwalczania antysemityzmu oraz wypracowania wspólnego podejścia do bezpieczeństwa z myślą o skuteczniejszej ochronie społeczności i instytucji żydowskich w Europie, Deklarację Rady Unii Europejskiej 13637/20 w sprawie włączenia walki z antysemityzmem do głównego nurtu wszystkich obszarów polityki, a także pracę Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej w sferze zwalczania antysemityzmu;

Przypominając Berlińską Konferencję OBWE w sprawie antysemityzmu z 2004 r., Konkluzje Szwajcarskiej Prezydencji w OBWE z 12-13 listopada 2014 r., po 10. rocznicy Berlińskiej Konferencji OBWE w sprawie antysemityzmu, jak również Deklarację OBWE z Bazylei z 2014 r. w sprawie wzmożenia wysiłków na rzecz walki z antysemityzmem;

Zauważając Raport z 20 września 2019 r. w sprawie antysemityzmu Specjalnego Sprawozdawcy Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw wolności religii lub przekonań;

Zauważając Rezolucję Nr 61/255 Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych z 2007 r., Plan Działań Organizacji Narodów Zjednoczonych w kwestii Zapobiegania Brutalnemu Ekstremizmowi z 2015 r., Plan Działań Organizacji Narodów Zjednoczonych na rzecz ochrony miejsc kultu religijnego z 2019 r. oraz Strategię i Plan Działań Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie Mowy Nienawiści z 2019 r.;

Przypominając działalność Międzynarodowego Sojuszu na rzecz Pamięci o Holokauście (IHRA), a w szczególności Deklarację Sztokholmską Międzynarodowego Forum Holokaustu z 2000 r., roboczą definicję negacjonizmu i zniekształcania prawdy historycznej o Holokauście z 2013 r., roboczą definicję antysemityzmu z 2016 r. i opinię ECRI z 2020 r. w sprawie roboczej definicji antysemityzmu IHRA;¹

Przypominając wytyczne UNESCO-OBWE/ODIHR z 2018 r. zatytułowane Przeciwdziałanie antysemityzmowi poprzez edukację: Wytyczne dla osób odpowiedzialnych za wyznaczanie kierunków polityki;

Zauważając powołanie w wielu krajach członkowskich Rady Europy krajowych koordynatorów lub doradców do spraw zwalczania antysemityzmu, jak również powołanie specjalnego przedstawiciela, koordynatora, czy punktu łącznikowego do spraw tego problemu w Radzie Europy, Unii Europejskiej, OBWE oraz w Organizacji Narodów Zjednoczonych;

Przypominając zasady zawarte w instrumentach samoregulacyjnych partii politycznych;

Przypominając, że spuścizna historii Europy zobowiązuje nas do pamiętania o przeszłości przez pozostawanie czujnymi i aktywnie sprzeciwiającymi się wszelkim przejawom rasizmu, ksenofobii, antysemityzmu i nietolerancji;

Składając hołd pamięci ofiar systematycznego prześladowania i eksterminacji Żydów w ramach Holokaustu jak również innych ofiar polityki rasistowskiego i homofobicznego prześladowania i eksterminacji podczas Drugiej Wojny Światowej;

Składając hołd żydowskim ofiarom zabójstw i systematycznego prześladowania mających miejsce pod rządami reżimów totalitarnych powstałych w następstwie Drugiej Wojny Światowej, jak również innym ofiarom tych polityk;

Podkreślając w tym względzie, że Rada Europy została powołana właśnie po to, by bronić i promować wspólne i sprawiedliwe wartości – w szczególności ochronę i promowanie praw człowieka – w oparciu o które Europa była odbudowywana po koszmarze Drugiej Wojny Światowej;

Przypominając, że zwalczanie rasizmu, ksenofobii, antysemityzmu i nietolerancji jest zakorzenione w ochronie i promowaniu praw człowieka oraz stanowi ich część;

Będąc głęboko przekonaną, że zwalczanie antysemityzmu, wymagające podejmowania specyficznych działań, jest integralnym i istotnym składnikiem walki z rasizmem; i nietolerancją;

Zauważając, że nienawiść i prześladowania Żydów występują od wieków w całej Europie;

Obserwując wzrost antysemityzmu w wielu państwach członkowskich Rady Europy i podkreślając, że wzrost ten charakteryzuje się również współczesnymi formami antysemityzmu i rozprzestrzenianiem się nienawiści na tle antysemitycznym w Internecie;

Odnotowując z niepokojem rosnącą tendencję do przemocy wobec kobiet ze względu na płeć, zwłaszcza tych aktywnych w życiu publicznym lub identyfikujących się, jako ortodoksyjne Żydówki;

¹ Zobacz Załącznik I (Opinia ECRI, 2020) i Załącznik II (Robocza definicja antysemityzmu IHRA, 2016).

Obserwując, że ataki terrorystyczne i inne formy przemocy wobec Żydów i instytucji żydowskich wzrosły dramatycznie od czasu, gdy ECRI po raz pierwszy opublikowała swoje Zalecenie Nr 9 dotyczące Ogólnej Polityki w 2004 r. i że wywodzą się one z różnych ideologii oraz obszarów politycznych i religijnych, i że to na rządach spoczywa obowiązek ochrony swojej populacji przed krzywdą, bez jakiegokolwiek dyskryminacji;

Zauważając, że te przejawy są również ściśle związane ze współczesnymi wydarzeniami na świecie, takimi jak sytuacja na Bliskim Wschodzie;

Podkreślając, że przejawy te to nie tylko działalność grup ekstremistycznych, ale często szerokie zjawiska, występujące również w szkołach, które coraz częściej postrzegane są, jako banalne zdarzenia;

Obserwując, jak często używa się symboli z czasów nazistowskich i odniesień do Holocaustu w aktualnych przejawach antysemityzmu;

Podkreślając, że przejawy te wywodzą się z różnych grup społecznych i ideologicznych oraz z różnych sektorów społeczeństwa;

Odnotowując, że Internet jest coraz częściej wykorzystywany, jako narzędzie szerzenia antysemityzmu oraz że sieci społecznościowe nie podjęły skutecznych środków, aby zapobiec temu niebezpiecznemu i niewłaściwemu wykorzystywaniu ich platform;

Obserwując, że ofiary rasizmu i wykluczenia w niektórych społeczeństwach europejskich same stają się czasami sprawcami antysemityzmu;

Odnotowując, że w wielu krajach antysemityzm, w tym we współczesnych formach, jest nadal promowany, otwarcie lub w sposób zakodowany, przez niektóre partie polityczne i przywódców, w tym nie tylko partie ekstremistyczne, ale także niektóre partie głównego nurtu;

Zauważając, że postrzeganie ludności żydowskiej przez polityków i innych obywateli czasami ma niezamierzony wydźwięk antysemicki, co podkreśla niebezpieczeństwo włączenia tych idei do głównego nurtu;

Wierząc, że odpowiednią reakcją na te zjawiska można wypracować jedynie poprzez wspólne wysiłki wszystkich właściwych podmiotów w społeczeństwach europejskich, w tym przedstawicieli różnych społeczności, przywódców religijnych, organizacji społeczeństwa obywatelskiego i innych kluczowych instytucji, w szczególności edukacyjnych, kulturalnych i politycznych;

Podkreślając, że działania na rzecz przeciwdziałania antysemityzmowi powinny obejmować gruntowne wdrażanie przepisów prawnych przeciwko rasizmowi i dyskryminacji rasowej w stosunku do wszystkich sprawców i na rzecz wszystkich ofiar, ze szczególnym uwzględnieniem przepisów przeciwko podżeganiu do nienawiści i przemocy na tle rasowym oraz dyskryminacji rasowej;

Ponadto będąc przekonaną, że wysiłki te powinny również obejmować promowanie dialogu i współpracy między różnymi segmentami społeczeństwa na poziomie lokalnym i krajowym, w tym dialogu i współpracy między różnymi wspólnotami kulturowymi, etnicznymi i religijnymi;

Mocno podkreślając rolę edukacji, a zwłaszcza edukacji o Holokauście w propagowaniu tolerancji i poszanowania praw człowieka, a tym samym także w walce z antysemityzmem;

Podkreślając potrzebę, aby rządy proaktywnie zajęły się antysemityzmem poprzez edukację, zapewniając, by systemy edukacyjne budowały odporność uczniów na antysemityzm i inne formy uprzedzeń oraz skutecznie reagowały na przypadki antysemityzmu w placówkach edukacyjnych;

Postanowiła odnowić swoje Zalecenie Nr 9 dotyczące ogólnej polityki w sprawie walki z antysemityzmem zgodnie ze swoją Mapą Drogową do skutecznej równości, sporządzoną z okazji 25. rocznicy jej istnienia.

II. Tło i kontekst

Ogólny komentarz

1. Mandat ECRI i intencja niniejszego Zalecenia dotyczącego ogólnej polityki (GPR) obejmuje zapobieganie i przeciwdziałanie publicznemu manifestowaniu antysemityzmu. W tym kontekście należy również podkreślić, że chociaż Zalecenia dotyczące ogólnej polityki ECRI są adresowane do władz krajowych państw członkowskich Rady Europy, to zapobieganie antysemityzmowi i zwalczanie go powinno być rozumiane, jako odpowiedzialność wszystkich członków społeczeństwa.
2. Takie manifestacje obejmują dyskryminację i mowę nienawiści, w tym negowanie i zniekształcanie prawdy historycznej o Holokauście oraz groźby, a także akty przemocy. Ataki antysemityczne obejmują czyny od bezczeszczenia żydowskich cmentarzy, pomników i synagog po fizyczne napaści, nawet w przestrzeni publicznej, na Żydów lub osoby uważane za Żydów (szczególnie narażone są osoby noszące widoczne oznaki religii żydowskiej, takie jak jarmułki), po morderstwa i śmiertelne ataki terrorystyczne.
3. Istnieje szeroka gama sprawców czynów antysemitycznych. Należą do nich neonaziści, prawicowi ekstremiści, religijni ekstremiści, w szczególności brutalni islamiści,² jak również niektórzy lewicowi ekstremiści.³ Kilkakrotnie ECRI zauważyła również rosnące próby rehabilitacji lub bagatelizowania reżimów kolaboracyjnych z czasów Drugiej Wojny Światowej i ich działań, w tym w niektórych przypadkach współdziałania rządów okupacyjnych w machinie Holokaustu.

*Historyczny rozwój antysemityzmu*⁴

4. Nienawiść do Żydów to odwieczny problem w Europie, który pojawił się w starożytności i był również powiązany z rozwojem chrześcijaństwa. Współczesne korzenie antysemityzmu, jako złożonej formy rasizmu sięgają drugiej połowy XIX wieku. Rosnąca wówczas w Europie tendencja do kategoryzowania i typologii zjawisk przyrodniczych była również coraz częściej stosowana w odniesieniu do ludzi oraz ich społeczeństw i kultur.⁵ Pojęcie „semityzm” samo w sobie jest rasistowskim wymysłem z tamtego okresu, opartym na wcześniejszej terminologii językowej, stworzone przez tych, którzy wypracowali pseudonaukową podstawę dla swojej nienawiści i polityki obwiniania Żydów, a także piętnowania ruchów lewicowych i liberalnych poprzez ich kojarzenie z Żydami, jako rzekomo obcymi zarówno wartościom jak i życiu politycznemu większości. Koncepcja ta była głęboko zakorzeniona w teoriach rasistowskich i niesie ze sobą pojęcia o niezmiennych cechach charakteru, które dzielą wszyscy Żydzi, niezależnie od ich rzeczywistej narodowości, kultury, klasy społecznej, języka lub innych czynników. W ten sposób usiłowała zdefiniować i narzucić z zewnątrz statyczną i biologiczną kategorię „Żydów”, która miała być użyta w powstającym dyskursie politycznym oraz strukturę „rasy”⁶ i hierarchii rasowej.
5. Proces ten był także ważnym punktem w historii nienawiści do Żydów. Antysemityzm nie ograniczał się już do nienawiści do religii żydowskiej, ale rozszerzał się za pomocą wymyślonej „rasy semickiej”. W średniowiecznej i wczesno-nowożytnej Europie Żydzi byli dyskryminowani, marginalizowani i poddawani nienawiści i przemocy głównie ze

² ECRI silnie podkreśla, że nie powinno to być w żaden sposób błędnie rozumiane lub błędnie interpretowane, jako usprawiedliwienie uprzedzeń, dyskryminacji lub nienawiści wobec muzułmanów (zobacz również Zalecenie Nr 5 dotyczące ogólnej polityki ECRI).

³ Zobacz Raport roczny ECRI 2015 r.: § 24 oraz Raport roczny ECRI 2019 r.: § 14.

⁴ Uwaga na temat pisowni: ECRI zapisuje termin „antysemityzm” bez myślnika. Użycie myślnika sugerowałoby istnienie „semityzmu”, któremu można by się przeciwstawić. Jednak samo pojęcie „semityzm” jest rasistowskim wymysłem tych, którzy chcieli stworzyć nową podstawę swojej nienawiści do narodu żydowskiego (zobacz tekst główny).

⁵ Zobacz również: ECRI (2019): Wprowadzenie historyczne (przygotowane na 25. rocznicę ECRI).

⁶ Ponieważ wszystkie istoty ludzkie należą do tego samego gatunku, ECRI odrzuca teorie oparte na istnieniu różnych „ras” (zobacz również Zalecenie Nr 7 dotyczące ogólnej polityki ECRI, przypis 1).

względu na wyznawaną religię, na przykład na podstawie oskarżeń o bogobójstwo, czy przesądów o znieśławieniu krwi. Jednak osoba narodowości żydowskiej przechodząca na chrześcijaństwo lub islam, w zależności od regionu w Europie, nie była już, przynajmniej teoretycznie, poddawana tym formom nietolerancji.

6. Wraz z wynalezieniem „semityzmu”, antysemita postrzegali już jako problem nie tylko religię, ale coś co uważali za z góry określone i dziedziczne i czego nie mogły zmienić zainteresowane osoby. W rezultacie na przykład reżim narodowosocjalistyczny (nazistowski) mordował także osoby pochodzenia żydowskiego, których rodziny zostały chrześcijanami. W poglądach propagujących nienawiść antyżydowską „semityzm” zastąpił „judaizm”, a mówiąc prościej: „krew zastąpiła religię”.
7. Antysemityzm był różnie opisywany jako trucizna lub wirus. Alternatywnie, antysemityzm może być postrzegany jako pojemny zbiór negatywnych wyobrażeń o Żydach, który był uzupełniany przez tysiąclecia i z którego można czerpać, czasem nieumyślnie, a innym razem celowo. Może to nastąpić, gdy stereotypy dotyczące Żydów przecinają się z obawami, takimi jak funkcjonowanie kapitalizmu w społeczeństwie, czy konflikt izraelsko-palestyński. Takie idee mogą zatem stanowić uproszczoną i przekonującą odpowiedź na obawy.

Współczesne formy antysemityzmu

8. Współczesne formy antysemityzmu mogą się różnić od tradycyjnych form uprzedzeń wobec narodu żydowskiego, ale mogą również występować równolegle. W dzisiejszych czasach antysemityzm może się również wyrażać w krytyce Izraela, która nie ma obiektywnych podstaw. Na przykład odmawianie Żydom prawa do własnej ojczyzny, utrzymywanie co do państwa Izrael innego standardu zachowania niż w stosunku do innych państw lub demonizowanie państwa Izrael i postrzeganie go i jego narodu jako z natury złych lub rasistowskich, można uznać za antysemityczne. Jednak ECRI mocno podkreśla, że wszelkie próby zduszenia lub napiętnowania, jako antysemitycznej, uzasadnionej krytyki Izraela i jego polityki, w szczególności wobec narodu palestyńskiego oraz w kontekście izraelskiej okupacji terytoriów palestyńskich, zagrażą wysiłkom na rzecz zwalczania antysemityzmu i dlatego należy je odrzucić.⁷
9. Chociaż antyizraelska retoryka pochodzi również od grup antysyjonistycznych, ECRI zauważa, że antysyjonizm nie można po prostu utożsamiać z antysemityzmem. Syjonizm to żydowski narodowy ruch polityczny założony pod koniec XIX wieku, jako odpowiedź na rosnący w Europie antysemityzm w celu politycznej emancypacji mniejszości żydowskich i ustanowienia żydowskiego państwa narodowego. Żydowska obecność zawsze istniała na ziemi przodków, a pragnienie powrotu, jako naród żydowski stanowiło istotną część ich codziennego rytuału religijnego. Cel ten został ostatecznie osiągnięty wraz z utworzeniem Państwa Izrael, które zostało ustanowione zgodnie z Planem Podziału Palestyny ONZ w 1948 r. Antysyjonizm jest w opozycji do tego ruchu i do żydowskiego nacjonalizmu. Były i nadal istnieją różne ugrupowania polityczne i religijne ludności żydowskiej przeciwne idei syjonizmu. Nie można jednak nie zauważyć, że dzisiejszy antysemityzm może się kamuflować, jako antysyjonizm, aby udawać pogląd czysto polityczny, a nie formę rasizmu. Zjawisko to można znaleźć na przykład wśród tych, którzy nie są przeciwni per se nacjonalizmowi i państwu narodowemu, a jedynie żydowskiemu państwu narodowemu. W tym przypadku odmienne traktowanie Żydów i ich dążeń narodowych oraz wyróżnianie narodu żydowskiego poprzez stosowanie wobec niego innych standardów stanowi formę antysemityzmu. ECRI zauważa, że Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych

⁷ Opinia ECRI na temat roboczej definicji antysemityzmu IHRA (2020): § 7.

scharakteryzował „próby delegitymizacji prawa Izraela do istnienia, w tym wezwania do jego zniszczenia” jako współczesny przejaw antysemityzmu.⁸

10. Ani antysyjonizm, ani antysemityzm nie są poglądami monolitycznymi, ale zawierają często sprzeczne i heterogeniczne stanowiska. Powszechnie przyjmuje się, że granica między tymi dwoma zjawiskami nie jest wyraźna. Można jednak zauważyć, że chociaż antysyjniści niekoniecznie są antysemitami, to zdecydowana większość antysemitów jest również antysyjonistami. W związku z tym, intencją niniejszego Zalecenia dotyczącego ogólnej polityki jest zachęcenie i umożliwienie rządów państw członkowskich Rady Europy bardziej efektywnego radzenia sobie z nakładającymi się na siebie sferami antysyjonizmu i antysemityzmu. Aby ocenić, czy konkretne komentarze lub wypowiedzi są tylko antysyjonistyczne, czy też antysemickie, należy spojrzeć na nie w szerszym kontekście (np. przez kogo, dlaczego, kiedy, jak, gdzie i do jakich odbiorców zostały wypowiedziane). Takie podejście jest na przykład odzwierciedlone w roboczej definicji antysemityzmu opracowanej przez Międzynarodowy Sojusz na rzecz Pamięci o Holokauście (IHRA).
11. W tym kontekście niepokojący jest również narastający antysemityzm w wyniku wpływu niektórych radykalizowanych islamistów na członków społeczności imigrantów, ale nie tylko na nich, w Europie Zachodniej i poza nią.⁹ W swoich pracach monitorujących ECRI zaobserwowała, że ilekroć narastają napięcia w następstwie jakiegokolwiek odnowionej przemocy w ramach konfliktu na Bliskim Wschodzie, to w Europie szerzą się uogólnienia skierowane przeciwko wszystkim Żydom i antysemicka przemoc.¹⁰ ECRI wielokrotnie wskazywała, że zbyt często niewystarczający nacisk kładzie się na potrzebę rozróżnienia między uzasadnioną krytyką działań Izraela, tj. krytyką do tego stopnia i według tych samych standardów, które stosuje się wobec każdego innego państwa, a publicznym wyrażaniem rasizmu i nienawiści do Żydów w ogólności.¹¹ Publiczne potępienie takiej rasistowskiej retoryki i działań jest często niewystarczające. ECRI wyraziła również zaniepokojenie powszechnym poglądem, że ataki na osoby lub mienie żydowskie można uznać za uzasadnione reakcje na politykę lub działania rządu izraelskiego.¹² ECRI podkreśla, że takie przyzwolenie i pośrednie poparcie dla rasizmu antysemickiego musi być zdecydowanie potępione i należy mu zapobiegać.
12. Przykłady współczesnych form antysemityzmu mogą obejmować tradycyjne stereotypy i teorie spiskowe, ale stosowane do współczesnych zjawisk. Obejmują one przykłady, takie jak oskarżanie „Żydów” o kontrolowanie lub podważanie międzynarodowego systemu finansowego, globalnych struktur zarządzania, mediów, instytucji państwowych, powodowanie wojen i konfliktów zbrojnych, celowe szerzenie chorób lub bycie „niewidzialną ręką” w wielu innych scenariuszach końca świata. Ponownie stało się to widoczne również wraz z rozpowszechnianiem się, zwłaszcza za pośrednictwem mediów społecznościowych, antysemickich teorii spiskowych w kontekście pandemii Covid-19.
13. Antysemityzm, będąc formą rasizmu, charakteryzuje się także innymi unikalnymi elementami. Antysemityzm podziela standardowy rasistowski światopogląd, który odrzuca istnienie jednej wspólnej ludzkości, a zamiast tego dzieli ludzi na różne kategorie „rasowe”, które zwykle nie są postrzegane jako równe. Koncepcje nieprzekraczalnych podziałów między „my” i „oni”, które są nieodłącznie związane z

⁸ Zobacz: Uwagi Sekretarza Generalnego ONZ na Wydarzenie UNESCO na wysokim szczeblu dotyczące Siły Edukacji w Zwalczaniu Rasizmu i Dyskryminacji: przypadek antysemityzmu (2018). Zobacz również: Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. wolności religii lub przekonań (2019): § 17.

⁹ Zobacz np.: Raport roczny ECRI 2014 r.: § 13; Raport roczny ECRI 2015: § 24. Jednakże ECRI po raz kolejny silnie podkreśla, że nie powinno to być źle zrozumiane lub interpretowane, jako w jakikolwiek sposób usprawiedliwiający uprzedzenia, dyskryminację, czy nienawiść wobec muzułmanów (Zobacz również Zalecenie Nr 5 dotyczące ogólnej polityki ECRI).

¹⁰ Zobacz np.: Raport roczny ECRI 2014 r.: § 13; Raport roczny ECRI 2018: § 16.

¹¹ Raport roczny ECRI 2014: § 13; Raport roczny ECRI 2016: § 21; Raport roczny ECRI 2017: § 16.

¹² Raport roczny ECRI 2018: § 16.

rasizmem, można również znaleźć w antysemityzmie. Jednak antysemityzm prawie zawsze charakteryzuje się także teoriami spiskowymi, które przypisują Żydom pewne złowrogie intencje i ukryte moce. W tym sensie antysemityzm odbiega od zwykłych rasistowskich stereotypów, w których „inny” jest z natury przedstawiany jako gorszy. W przeciwieństwie do nich, uprzedzenia antysemickie często opierają się na założeniach, że istnieją specjalne nadrzędne moce (polityczne, finansowe, globalne sieci), o których posiadanie i wykorzystywanie przeciwko nie-Żydom Żydzi są podejrzewani. Te odwieczne stereotypy są wykorzystywane do wzbudzania strachu i nienawiści wobec Żydów i można je elastycznie mobilizować kiedykolwiek, a zwłaszcza w momentach kryzysu. Z jednej strony antysemityzm odzwierciedla szereg głęboko splecionych urazów i jest przykładem przekrojowej formy rasizmu, ale z drugiej strony nie jest tylko formą rasizmu. Żydowskość jest, w zależności od kontekstu, demonizowana w połączeniu z innymi wyznacznikami tożsamości, takimi jak status społeczny (bogactwo, wykształcenie), wykształcenie zawodowe (akademyści, artyści, bankierzy), czy ideologia polityczna (liberalizm, socjalizm), co dogodnie tworzy ogniwo potrzebne, by karmić teorie spiskowe, które są aktualne w danym momencie. Jak to jest typowe dla teorii spiskowych, nieistotne staje się to, że różne oskarżenia w pewnym momencie są ze sobą sprzeczne (na przykład Żydzi, jako „kontrolujący globalne finanse” i Żydzi, jako „mózgi komunizmu”).

14. ECRI odnotowuje zwiększone nękanie żydowskich kobiet, szczególnie w Internecie, ze względu na ich płeć i religię. Kobiety-polityczki i kobiety w życiu publicznym są atakowane, wykorzystywane i zagrożone przemocą, a kobiety ortodoksyjne są w sposób widoczny atakowane fizycznie.
15. Innym niepokojącym przykładem współczesnych form antysemityzmu jest odradzanie się w Europie negowania i zniekształcania Holokaustu, w tym złośliwe fałszowanie faktów historycznych o Holokauście, a w niektórych przypadkach nawet rehabilitacja partii pronazistowskich.

Negowanie i zniekształcanie Holokaustu

16. Próby zaprzeczenia lub celowego zniekształcenia rzeczywistości dotyczącej Holokaustu mają na celu zminimalizowanie zbrodni narodowych socjalistów i ich kolaborantów, rehabilitację nazizmu i antysemityzmu, przedłużenie traumy poniesionej przez ofiary i ich rodziny, zaprzeczenie uznaniu ich za ofiary i promowanie ideologii, które zachęcają do ludobójstwa i zbrodni przeciwko ludzkości.
17. ECRI zauważa, że Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że negowanie Holokaustu nie jest chronione Europejską Konwencją Praw Człowieka. W jednej z kilku wniesionych do niego spraw, w których skarżący twierdzili, że ich prawo do wolności słowa zostało naruszone, Trybunał stwierdził, że skarżący celowo wypowiadał nieprawdę w celu zniesławienia Żydów i prześladowców, których doświadczyli.¹³
18. ECRI zauważa również, że Zgromadzenie Ogólne ONZ potępiło bez zastrzeżeń wszelkie akty negowania Holokaustu i wezwało wszystkie państwa członkowskie do bezwarunkowego odrzucenia wszelkich prób negowania Holokaustu, jako wydarzenia historycznego, w całości lub w części, lub jakichkolwiek działań w tym celu.¹⁴
19. ECRI zauważa ponadto, że Protokół Dodatkowy do Konwencji Rady Europy o cyberprzestępczości z 2003 r. wymaga od Państw-Stron ścigania negowania Holokaustu, jeśli przestępstwo zostało popełnione w Internecie z zamiarem podżegania do nienawiści, dyskryminacji lub przemocy oraz że decyzja ramowa Unii Europejskiej z 2008 r. wymaga, by państwa członkowskie uznawały za przestępstwa mowę nienawiści i publiczne przyzwolenie na negowanie lub rażące bagatelizowanie zbrodni ludobójstwa,

¹³ Europejski Trybunał Praw Człowieka, *Pastörs p. Niemcom* (wyrok ETPCz 2019 r., nr 55225/14).

¹⁴ Rezolucja Nr 61/255 (2007) Zgromadzenia Ogólnego ONZ.

w tym Holokauście.¹⁵ W tym kontekście ECRI odnosi się również do swoich Zaleceń Nr 7, 9 (2004) i 15 dotyczących ogólnej polityki.

20. ECRI z zadowoleniem przyjmuje roboczą definicję IHRA negacjonizmu i zniekształcania prawdy historycznej o Holokauście uzgodnioną przez jego państwa członkowskie w 2013 r., która obejmuje konteksty, w jakich pojawia się zniekształcanie i wyjaśnia, co należy rozumieć przez poszczególne terminy.¹⁶

Pamięć o Holokauście

21. Rada Europy została utworzona w następstwie Drugiej Wojny Światowej w celu obrony i promowania wspólnych i sprawiedliwych wartości, a w szczególności ochrony i promowania praw człowieka.
22. Pamięć o planowanym mordzie i niszczeniu społeczności żydowskich, jako zasadniczego elementu próby podboju Europy przez reżim nazistowski jest zatem obowiązkiem wszystkich państw członkowskich Rady Europy, podobnie jak zachowanie i ochrona miejsc dziedzictwa żydowskiego, które są świadectwem długiej tradycji życia żydowskiego w Europie.
23. Obowiązek ten przypomniła Zastępczyni Sekretarza Generalnego Rady Europy w swoim przemówieniu na Konferencji Ministerialnej IHRA w dniu 19 stycznia 2020 r., kiedy stwierdziła, że „ECRI od dawna zwraca uwagę na potrzebę podjęcia zdecydowanych działań przeciwko tej pladze. ...pamięć jest ważna. To hołd złożony milionom ofiar Holokauście. Jest to imperatyw naszej godności. Pamięć jest ważna także dlatego, że pomaga nam zrozumieć genezę zła, jego potencjał powrotu i kruchość naszych demokracji. Jest niezbędną dla stabilności i pokoju, dla wspólnego życia w Europie”.
24. ECRI w szczególności w swoim Zaleceniu nr 1 dotyczącym ogólnej polityki zwróciła uwagę na szkolenie nauczycieli w zakresie rozumienia kulturowego w celu ograniczenia różnych przejawów rasizmu, ksenofobii, antysemityzmu i nietolerancji, a w swoim Zaleceniu Nr 9 (2004) dotyczącym ogólnej polityki także na to, że należy złożyć hołd pamięci systematycznego prześladowania i zagłady Żydów w czasie Holokauście, a także innych ofiar rasistowskich prześladowań i zagłady w czasie Drugiej Wojny Światowej.

¹⁵ Decyzja ramowa Rady UE 2008/913/JHA z dnia 28 listopada 2008 r. w sprawie zwalczania pewnych form i wyrazów rasizmu i ksenofobii przez środki prawnekarne.

¹⁶ Zobacz również IHRA (2021): Uznanie i zwalczanie zniekształcania prawdy o Holokauście – Zalecenie dla kształtujących politykę i podejmujących decyzje.

III. Zalecenia

ECRI zauważa, że poziomy antysemityzmu i formy, w jakich jest on wyrażany, różnią się znacznie w poszczególnych państwach członkowskich Rady Europy. Poniższe zalecenia, które uwzględniają również istotne wnioski z prac monitorujących ECRI w poszczególnych krajach, nie powinny być rozumiane jako podejście „pasujące wszystkim”. Mają one stanowić listę działań, o rozważenie których są proszone rządy a także, jeśli to konieczne, o dostosowanie ich do warunków krajowych we współpracy z zainteresowanymi społecznościami.

ECRI zaleca Państwom członkowskim:

A. Polityka i koordynacja instytucjonalna

1 - nadanie charakteru priorytetowego walce z antysemityzmem, podejmując wszelkie konieczne środki w celu zwalczania wszystkich jego publicznych przejawów, bez względu na ich pochodzenie;

2 - zapewnienie, aby działania mające na celu zwalczanie antysemityzmu konsekwentnie zajmowały należne im miejsce wśród działań mających na celu zwalczanie rasizmu, jako osobny plan działania lub alternatywnie zintegrowany z ogólnym planem działania przeciwko rasizmowi;

3 - zapewnienie, że walka z antysemityzmem jest prowadzona na wszystkich szczeblach administracji (krajowym, regionalnym, lokalnym) i ułatwianie zaangażowania w te wysiłki szerokiego grona podmiotów z różnych sektorów społeczeństwa (w szczególności politycznego, prawnego, gospodarczego, non-profit, religijnego, edukacyjnego i kulturalnego);

4 - ustanowienie prawa mającego na celu zwalczanie antysemityzmu, które brałoby pod uwagę sugestie ECRI zawarte w Zaleceniu Nr 7 dotyczącym ogólnej polityki ECRI w sprawie prawodawstwa krajowego dotyczącego zwalczania rasizmu i dyskryminacji rasowej;

5 - zapewnienie uwzględnienia zasady intersekcjonalności we wszystkich politykach równościowych, zwłaszcza tych, które dotyczą również antysemityzmu, aby uniknąć dyskryminacji ze względu na połączenie cech prawnie chronionych;

6 – tam, gdzie jest to właściwe wyznaczenie koordynatorów krajowych, a także koordynatorów na szczeblu zdecentralizowanym do nadzorowania i koordynowania wysiłków na rzecz zwalczania antysemityzmu, którzy będą działać jako pomost między rządem, organami ścigania i innymi odpowiednimi organami publicznymi (na przykład w dziedzinie edukacji i kultury) a społecznościami i instytucjami żydowskimi i którzy będą również koordynować działania z innymi koordynatorami krajowymi dla zapewnienia, że państwa członkowskie realizują spójną skoordynowaną politykę;

7 - pełne zaangażowanie krajowych organów ds. równości w proces przeciwdziałania, monitorowania, gromadzenia danych, wysłuchiwanie oraz rozpatrywania skarg i petycji dotyczących aktów antysemickich, a także doradzania władzom ustawodawczym w zakresie przyjmowania odpowiedniego ustawodawstwa, zgodnie z wytycznymi określonymi w zrewidowanym Zaleceniu Nr 2 dotyczącym ogólnej polityki ECRI w sprawie organów ds. równości do zwalczania rasizmu i nietolerancji na szczeblu krajowym;

8 - tym państwom członkowskim, które jeszcze tego nie zrobiły, podpisanie i ratyfikowanie Protokołu Dodatkowego z 2003 r. do Konwencji Rady Europy o cyberprzestępczości dotyczącego penalizacji czynów o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym popełnionych za pośrednictwem systemów komputerowych;

9 – wsparcie koordynacji i wymiany najlepszych praktyk w dziedzinie zapobiegania i zwalczania antysemityzmu między różnymi organizacjami na szczeblu międzynarodowym, takimi jak Rada Europy, OBWE, Unia Europejska i Organizacja Narodów Zjednoczonych;

B. Zapobieganie / Edukacja

10 - zachęcanie polityków, liderów opiniotwórczych i innych osobistości publicznych do przyjęcia zdecydowanego publicznego stanowiska przeciwko antysemityzmowi, wypowiedzianego przeciwko jego różnym przejawom, włączając w to wszystkie jego współczesne formy oraz jasno ukazując, że antysemityzm nigdy nie będzie tolerowany;

11 - zachęcanie do projektów badawczych i niezależnego monitoringu antysemityzmu oraz wspieranie tych działań;¹⁸

12 – uwzględnienie roboczej definicji antysemityzmu IHRA, jako niebędącego prawem narzędzia do zrozumienia i rozpoznawania wyrazów antysemityzmu, w tym jego współczesnych form, zgodnie z opinią ECRI w sprawie tego dokumentu;¹⁹

13 - dopilnowanie, aby organy wymiaru sprawiedliwości gromadziły dane o incydentach i przestępstwach antysemickich w zdezagregowanej formie uzgodnionej przez organy europejskie i inne organizacje międzynarodowe, jako najlepsza praktyka, w celu dostarczania spójnych i ciągłych danych odpowiednich dla polityk ograniczania przestępczości;²⁰

14 – uregulowanie działalności firm internetowych, w tym sieci mediów społecznościowych, operatorów telekomunikacyjnych i dostawców usług internetowych, w celu ustanowienia skutecznych systemów monitorowania i powstrzymywania antysemickiej mowy nienawiści w Internecie zgodnie z międzynarodowymi standardami praw człowieka;

15 - zapewnienie ustawicznego szkolenia funkcjonariuszy policji, prokuratorów i sądownictwa na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym w zakresie zapobiegania i zwalczania antysemityzmu, w tym rozpoznawania i rejestrowania antysemickich przestępstw z nienawiści, co zostało uznane za najlepszą praktykę przez organy europejskie i inne organizacje międzynarodowe;²¹

16 - promowanie poznawania życia i historii Żydów, a także pozytywnego wkładu osób, społeczności i kultury żydowskiej w społeczeństwa europejskie, w stosownych przypadkach również z uwzględnieniem miejsc dziedzictwa żydowskiego;

17 - współpracę ze wszystkimi odpowiednimi podmiotami i społecznością żydowską w celu włączenia konkretnego modułu dotyczącego antysemityzmu do polityki integracji i inkluzji oraz do działań mających na celu edukację obywatelską;

18 - zapewnienie, by dyrektorzy szkół, nauczyciele i pozostały personel byli odpowiednio poinstruowani, jak skutecznie reagować na antysemickie nękanie i ataki, które mają miejsce w szkołach i innych placówkach edukacyjnych, w tym w instytucjach szkolnictwa wyższego, poprzez ukierunkowane szkolenia i materiały;

19 - zaplanowanie odpowiednich i skutecznych działań edukacyjnych, aby (i) lepiej zrozumieć antysemityzm, (ii) zapobiegać antysemityzmowi poprzez edukację, (iii) edukować uczniów i studentów na temat antysemityzmu oraz (iv) reagować na incydenty antysemickie;²²

20 - zapewnienie, aby wysiłki edukacyjne mające na celu zapobieganie i zwalczanie antysemityzmu obejmowały, jako główne efekty uczenia się (i) zdolność krytycznego myślenia, (ii) sprzeciw wobec antysemityzmu, (iii) umiejętność kontekstualizacji antysemityzmu i

¹⁷ Zobacz również Zalecenie Nr 15 dotyczące ogólnej polityki ECRI w sprawie zwalczania mowy nienawiści, szczególnie zalecenie 4.g

¹⁸ Zobacz również zalecenie 23 poniżej.

¹⁹ Opinia ECRI na temat roboczej definicji antysemityzmu IHRA (2020), w szczególności § 7

²⁰ Zobacz na przykład OBWE/ODIHR Informacja na temat zestawu narzędzi do zwalczania przestępstw z nienawiści.

²¹ Zobacz również programy OBWE/ODIHR pt. Program zwalczania przestępstw na tle nienawiści dla funkcjonariuszy organów ochrony porządku publicznego (TAHCLE) oraz prokuratorów (PAHCT).

²² Wytyczne UNESCO-OBWE/ODIHR z 2018 r. zatytułowane Przeciwdziałanie antysemityzmowi poprzez edukację: Wytyczne dla osób odpowiedzialnych za wyznaczanie kierunków polityki, str. 9-10.

kwestionowania antysemickich uprzedzeń i stereotypów oraz (iv) okazywanie empatii ofiarom antysemityzmu;

21 - włączanie edukacji na temat antysemityzmu do deklaracji misji placówek oświatowych, odpowiednich planów działania, programów nauczania i kodeksów postępowania; oraz opracowanie wysokiej jakości metodologii i materiałów edukacyjnych, jak podręczniki i narzędzia cyfrowe, na ten temat;²³

22 - zapewnienie, aby edukacja na temat antysemityzmu była dostępna w ramach właściwych przedmiotów dla wszystkich uczniów i studentów w odpowiednim wieku, w ramach edukacji formalnej i pozaformalnej, w tym w kształceniu dorosłych i szkoleniu nauczycieli,²⁴ poprzez ułatwanie, wspieranie, monitorowanie i ocenianie edukacji na temat antysemityzmu;

23 - wspieranie badań naukowych mających na celu wspieranie osób i grup szczególnie narażonych na stanie się ofiarami antysemityzmu oraz wykorzystywanie oprócz dostępnej dokumentacji historycznej także narracji opartych na wyrażanych publicznie współczesnych doświadczeniach antysemityzmu;

24 - promowanie poznawania Holokaustu i wydarzeń, które do niego doprowadziły, w szkołach, w edukacji w ogólności oraz zapewnienie odpowiedniego przeszkolenia nauczycieli, by zajęli się tą kwestią w taki sposób, aby uczniowie i studenci również zastanowili się nad aktualnymi zagrożeniami i nad tym, w jaki sposób można zapobiec temu, by takie wydarzenia się powtórzyły,²⁵ w tym poprzez odwiedzanie miejsc pamięci, jeśli takie istnieją;

25 – oficjalne upamiętnienie 27 stycznia, jako Międzynarodowego Dnia Pamięci o Ofiarach Holokaustu, zgodnie z zaleceniem inicjatywy ministrów edukacji państw członkowskich Rady Europy z października 2002 r. i rezolucją 60/7 Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych z listopada 2005 r.;

26 - promowanie nauki i badań nad systematycznymi prześladowaniami i mordowaniem Żydów i innych osób w reżimach totalitarnych po Drugiej Wojnie Światowej;

27 - zwracanie szczególnej uwagi na potrzebę podnoszenia świadomości społecznej w kontekście zwrotu mienia osobom lub społecznościom żydowskim, tam gdzie to ma miejsce, w celu uniknięcia wzrostu nastrojów antysemickich, stereotypów lub mowy nienawiści;

28 - zachęcanie przedstawicieli mediów do debaty na temat ich roli w zwalczaniu antysemityzmu oraz ich szczególnej odpowiedzialności, w tym kontekście, za relacjonowanie wszystkich wydarzeń na świecie, zwłaszcza dotyczących Państwa Izrael, jego polityki na terytoriach okupowanych i jego relacji z sąsiadami, w sposób unikający utrwalania antysemickich stereotypów i uprzedzeń;

29 - wspieranie działalności organizacji pozarządowych, które odgrywają ważną rolę w zwalczaniu antysemityzmu i promowaniu doceniania różnorodności;

30 - wspieranie wspólnych działań antyrasistowskich realizowanych pomiędzy różnymi społecznościami etnicznymi i religijnymi oraz promowanie dialogu międzykulturowego i międzyreligijnego oraz tolerancji poprzez ciągłe wysiłki i szeroki zasięg angażujący rozległy zakres działaczy społecznych na wszystkich poziomach, w tym poprzez zapewnianie finansowania i tworzenie odpowiednich forów instytucjonalnych;

31 - zapewnienie osobom wyznającym judaizm możliwości korzystania z prawa do wolności wyznania bez dyskryminacji, w tym przez instytucje publiczne przewidujące w swojej codziennej praktyce rozsądne dostosowanie do wymogów religijnych;

²³ Zobacz również zalecenia 16, 24 i 26; oraz dokument UNESCO i OBWE/ODIHR (2020): Przeciwdziałanie antysemityzmowi w szkołach: Programy szkolenia. Zobacz również Ramy odniesienia Rady Europy dla kompetencji na rzecz kultury demokratycznej.

²⁴ Zobacz również zalecenie 24 poniżej.

²⁵ Zobacz również UNESCO (2017): Edukacja na temat Holokaustu i zapobiegania ludobójstwu: Przewodnik polityczny.

32 - zachęcanie przywódców religijnych na wszystkich szczeblach do wzięcia odpowiedzialności za nauczanie zwykłych ludzi i unikanie podsycania antysemityzmu;

33 - zachęcanie wszystkich lokalnych, krajowych i międzynarodowych organizacji sportowych do promowania działań przeciwko antysemityzmowi i wszelkim przejawom rasizmu na imprezach sportowych i w ich publikacjach;

34 - potępanie działań promujących bojkot państwa Izrael, jego obywateli lub izraelskich firm i instytucji, jeśli takie działania zachęcają do przemocy, nienawiści lub nietolerancji;²⁶

C. Ochrona

35 - zapewnienie ochrony Żydom, społecznościom żydowskim i ich instytucjom poprzez promowanie współpracy między nimi a lokalnymi i krajowymi organami ścigania i bezpieczeństwa, uznając jednocześnie podstawową odpowiedzialność państwa, opartą na ustalonych najlepszych praktykach i wytycznych; a także ocenianie podjętych środków i wymiana najlepszych praktyk z innymi rządami;²⁷

36 - poprawę współpracy ze społecznościami żydowskimi w celu określenia i wdrożenia niezbędnych środków bezpieczeństwa oraz zapewnienie wsparcia finansowego dla tych środków. W stosownych przypadkach podejmowanie wszelkich niezbędnych kroków, aby aktywnie przyczynić się do zapewnienia bezpieczeństwa Żydom, żydowskim budynkom religijnym, edukacyjnym i kulturalnym, miejscom pamięci i życia społeczności żydowskiej, w ścisłej współpracy i dialogu ze stowarzyszeniami żydowskimi i innymi osobami zaangażowanymi w walkę z antysemityzmem;²⁸

37 - zapewnienie wsparcia ofiarom antysemitycznych i wszelkich innych czynów rasistowskich, zgodnie z istniejącymi instrumentami prawnymi,²⁹ poradnictwa³⁰ oraz dobrych praktyk, jak rozwijanie podejścia skoncentrowanego na ofierze; zapewniając, by ofiary przestępstw z nienawiści były traktowane z wyczuciem i otrzymywały odpowiednie wsparcie (w tym doradztwo psychospołeczne) przed, w trakcie i po zakończeniu postępowania karnego; tworząc sieci składające się ze wszystkich tych, którzy działają na rzecz zapobiegania i zwalczania dyskryminacji członków społeczności żydowskiej;³¹

38 – zapewnienie, by ofiary antysemitycznej dyskryminacji były świadome tego, że istnieje możliwość wniesienia sprawy do krajowego organu równościowego;

39 - zapewnienie, aby ofiary czynów antysemitycznych były świadome swoich praw do dochodzenia roszczeń w postępowaniu cywilnym, administracyjnym i karnym oraz by nie były pozbawione możliwości korzystania z nich ze względu na strach, niewystarczającą wiedzę, przeszkody fizyczne lub emocjonalne, czy brak środków;

40 - unikanie nadmiernego przesłuchiwanie ofiar oraz korzystanie z technologii i innych narzędzi, aby chronić ofiary przed wtórną wiktymizacją;

²⁶ Zobacz wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPCz) w sprawie *Baldassi i Inni p. Francji*, w którym Trybunał uznał, że promowanie bojkotu z powodów politycznych jest chronione przez Artykuł 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (*wolność wyrażania opinii*) tak dalece, jak nie nawołuje do nienawiści, czy nietolerancji (ETPCz 2020, nr 15271/16; zobacz w szczególności § 79). W tym kontekście zobacz również wyrok ETPCz w sprawie *Willem p. Francji* (ETPCz 2009, nr 10883/05; w szczególności §§ 34-42).

²⁷ Zobacz na przykład projekt OBWE/ODIHR „Zamiana słów w działanie przeciw antysemityzmowi” oraz OSCE/ODIHR (2017): Rozumienie antysemitycznych przestępstw z nienawiści i zajęcie się potrzebami w zakresie bezpieczeństwa społeczności żydowskich: Praktyczny przewodnik.

²⁸ Zobacz również Deklarację Rady UE w sprawie włączenia walki z antysemityzmem do głównego nurtu wszystkich obszarów polityki (2020) oraz Deklarację Rady UE w sprawie zwalczania antysemityzmu oraz wypracowania wspólnego podejścia do bezpieczeństwa z myślą o skuteczniejszej ochronie społeczności i instytucji żydowskich w Europie (2018).

²⁹ Zobacz na przykład Europejską Konwencją o kompensacji dla ofiar przestępstw z użyciem przemocy (1983).

³⁰ Zobacz na przykład Zrewidowane Wytyczne Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie ochrony ofiar czynów terrorystycznych (2017).

³¹ Zobacz Kompendium praktyk w zakresie przestępstw z nienawiści EU-FRA.

D. Prokuratura / Organy ścigania

41 - zapewnienie, aby ustawodawstwo umożliwiło organom ścigania i prokuraturze skuteczne zwalczanie antysemityzmu, biorąc pod uwagę zalecenia ECRI zawarte w Zaleceniu nr 7 dotyczącym ogólnej polityki w sprawie prawodawstwa krajowego dotyczącego zwalczania rasizmu i dyskryminacji rasowej;

42 - zapewnienie, aby prawo przewidywało, że w przypadku wszystkich przestępstw karnych motywacja rasistowska stanowi okoliczność obciążającą i że motywacja ta obejmuje motywację antysemicką;

43 - zapewnienie, że prawo karne obejmuje antysemityzm i penalizuje następujące czyny antysemickie, jeśli zostały popełnione umyślnie:

- a. ludobójstwo, dyskryminacja rasowa lub przestępstwa na tle rasowym;
- b. przygotowanie do ludobójstwa, dyskryminacji rasowej lub przestępstw na tle rasowym;
- c. publiczne podżeganie do dyskryminacji, przemocy lub nienawiści wobec osoby lub grupy osób ze względu na ich żydowską tożsamość lub pochodzenie;
- d. stosowanie przemocy wobec innej osoby lub niszczenie jej własności ze względu na jej faktyczną lub domniemaną tożsamość żydowską lub pochodzenie;;
- e. utworzenie grupy, która postawiła sobie za cel propagowanie lub podżeganie do dyskryminacji, przemocy lub nienawiści, czy stosowanie przemocy wobec innej osoby lub niszczenie jej własności z powodu jej żydowskiej tożsamości lub pochodzenia, czy przewodzenie takiej grupie;
- f. przynależność do grupy lub organizacji, która stawia sobie cele, o których mowa w punkcie e) powyżej;
- g. udział w ataku grupowym na część ludności, poszczególnych obywateli lub ich mienie w związku z ich faktyczną lub domniemaną żydowską tożsamością lub pochodzeniem;
- h. publiczne znieważanie i zniesławianie osoby lub grupy osób z powodu ich faktycznej lub domniemanej żydowskiej tożsamości lub pochodzenia;
- i. groźby wobec osoby lub grupy osób ze względu na ich faktyczną lub domniemaną tożsamość żydowską lub pochodzenie;
- j. publiczne wyrażanie, w antysemickim celu, ideologii, która deprecjonuje lub oczernia, lub która podlega do nienawiści wobec grupy osób ze względu na ich żydowską tożsamość lub pochodzenie;
- k. publiczne gloryfikowanie, negowanie, zniekształcanie, trywializowanie, usprawiedliwianie lub przebaczenie Holokaustu;
- l. publiczne gloryfikowanie, negowanie, zniekształcanie, trywializowanie, uzasadnianie lub przebaczenie w celach antysemickich zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości lub zbrodni wojennych popełnionych wobec ludzi z powodu ich faktycznej lub domniemanej żydowskiej tożsamości lub pochodzenia;
- m. publiczne rozpowszechnianie lub publiczna dystrybucja, czy wytwarzanie lub przechowywanie w celu publicznego rozpowszechniania lub publicznej dystrybucji w celach antysemickich materiałów pisemnych, obrazkowych lub innych zawierających przejawy antysemityzmu ujęte w punktach c), h), i), j), k) i l) powyżej;
- n. zbezczeszczenie, zniszczenie lub uszkodzenie w antysemickim celu synagogi, domu modlitwy, sanktuarium, miejsca pamięci lub innych instytucji społeczności żydowskiej, takich jak szkoły, domy kultury, czy cmentarze lub ich symboli;

- o. utrudnianie przemocą lub groźbą swobodnego praktykowania wyznania przez Żydów lub wykonywania obrzędów i nabożeństw religijnych, które nie naruszają prawa państwa, porządku publicznego i moralności;

44 - zapewnienie, by przestępstwa antysemityczne popełniane w Internecie były karane tak samo, jak przestępstwa popełniane poza Internetem i były odpowiednio zwalczane za pomocą skutecznego ścigania i innych środków. Nielegalna antysemiticka mowa nienawiści musi być niezwłocznie i konsekwentnie usuwana przez dostawców usług internetowych, zgodnie z odpowiednimi ramami prawnymi i pozaprawnymi;

45 - zapewnienie, że prawo przewiduje obowiązek zniesienia publicznego finansowania organizacji propagujących antysemityzm, w tym partii politycznych;

46 - zapewnienie, że prawo przewiduje możliwość rozwiązania organizacji promujących antysemityzm;

47 - podjęcie odpowiednich środków w celu zapewnienia skutecznego wdrożenia przepisów mających na celu zapobieganie antysemityzmowi i karanie go;

48 - wdrożenie zaleceń zawartych w części III.B (Zapobieganie/Edukacja) powyżej, w zakresie gromadzenia danych (§ 13) i szkoleń dla policjantów, prokuratorów i sądownictwa (§ 15);

49 - wdrożenie zaleceń zawartych w części III.C (Ochrona) powyżej, dotyczących praw ofiar (§ 39) i unikania wtórnej wiktymizacji (§ 40);

50 - promowanie skutecznego udziału ofiar czynów antysemitycznych w postępowaniu cywilnym, administracyjnym lub karnym, zgodnie z procedurami krajowymi;

51 – wyznaczenie przez policję i prokuraturę osób do kontaktu dla grup szczególnie narażonych będących celem mowy nienawiści i przestępstw z nienawiści, w tym antysemitycznych. Osoby te powinny przechodzić ustawiczne szkolenie w zakresie prowadzenia dochodzeń w sprawie mowy nienawiści i przestępstw z nienawiści oraz nawiązać i utrzymywać regularny dialog z tymi grupami w celu zapewnienia odpowiedniego zgłaszania, prowadzenia dochodzeń w sprawie mowy nienawiści i przestępstw z nienawiści oraz ich ścigania;

52 – dokładne badanie przez policję i prokuraturę wszystkich przypadków domniemyanych antysemitycznych przestępstw z nienawiści i mowy nienawiści oraz zapewnienie, że możliwość istnienia dyskryminacyjnego motywu przestępstwa jest konsekwentnie uwzględniana w raportach policyjnych i dochodzeniach, a także we wszelkich dalszych etapach postępowania sądowego.

ZAŁĄCZNIK I

Opinia ECRI na temat roboczej definicji antysemityzmu IHRA (przyjęta na 84. posiedzeniu plenarnym ECRI w dniu 2 grudnia 2020 r.)

1. ECRI zauważa, że obecnie nie istnieje ostateczna i absolutna definicja antysemityzmu. Dyskusje akademickie odzwierciedlają szeroki zakres różnych podejść, ale bez rozstrzygającego rezultatu.

2. W 2004 r. Europejskie Centrum Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii (EUMC, poprzednik Agencji Praw Podstawowych UE – FRA) napotkało problemy z zebraniem dokładnych danych dotyczących incydentów antysemitycznych ze względu na całkowity lub częściowy brak oficjalnego monitoringu państwowego w tym obszarze. Wytyczne dotyczące rejestrowania takich incydentów były często niejednoznaczne, jeśli w ogóle istniały, co prowadziło do zaniżania liczby zgłoszeń przez policję i inne odpowiednie organy. Zwalczanie narastającego problemu antysemityzmu w Europie było zatem poważnie utrudnione przez brak definicji operacyjnej, która mogłaby adekwatnie opisać tradycyjne formy antysemityzmu, wywodzące się z rasowych, religijnych, ekonomicznych i ekstremistycznych teorii politycznych, a także różne współczesne formy antysemityzmu udającego zwykły anty-syjonizm i wyrażanego, jako demonizacja Izraela, jako państwa żydowskiego. Aby zaradzić tej sytuacji, EUMC zleciło opracowanie roboczej definicji, która została uzgodniona z przedstawicielami organizacji żydowskich oraz Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). Ta robocza definicja nie została opracowana z myślą o legislacji, ale w celu zapewnienia wytycznych operacyjnych odpowiednim organom publicznym. Robocza definicja EUMC stanowiła podstawę do dalszych prac w tym obszarze, chociaż nie została ostatecznie przyjęta ze względu na fakt, że ani EUMC, ani jego następcą FRA nie były organami ustanawiającymi normy, lecz agencjami badawczymi doradzającymi Komisji Unii Europejskiej.

3. Następnie w 2016 r. Międzynarodowy Sojusz na rzecz Pamięci o Holokauście (IHRA) przyjął niewiążącą prawnie roboczą definicję antysemityzmu, która w dużej mierze opiera się na wcześniejszych pracach EUMC. Od tego czasu ta robocza definicja zyskuje coraz większe poparcie w społeczności międzynarodowej i została przyjęta przez 27 państw (stan na listopad 2020 r.), w tym 23 państwa członkowskie Rady Europy oraz zaaprobowana, czy też zalecana do stosowania, przez różne podmioty międzynarodowe, takie jak: Unia Europejska i Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. wolności religii lub przekonań.

4. Jednak pojawiła się również krytyka roboczej definicji. Jedni argumentowali między innymi, że nie odzwierciedla ona konsensusu środowiska akademickiego. Inni wskazywali jednak, że nie była ona zaplanowana, jako opracowanie naukowe i powinna być rozumiana jako narzędzie operacyjne.

5. Niektórzy krytykowali, że definicja ta z różnych powodów nie spełnia wymogów tekstu prawnego, w szczególności ze względu na brak precyzji. Zwolennicy definicji argumentują jednak, że nigdy nie było to celem ani intencją tej definicji i że wyraźnie miała ona mieć formę niewiążącego prawnie tekstu, który ma na celu dostarczenie praktycznych wskazówek rządów, aby je wesprzeć w ich wysiłkach na rzecz skuteczniejszego zapobiegania i przeciwdziałania różnym formom antysemityzmu.³²

6. Wyrażano również obawy, że na podstawie roboczej definicji wszelka krytyka Izraela będzie uznawana za antysemityczną, co zdławi wolność słowa, w szczególności w kontekście protestów przeciwko łamaniu praw człowieka przez władze izraelskie. Jednak zgodnie z tą definicją „krytyka Izraela podobna do tej skierowanej przeciwko jakiegokolwiek innemu krajowi, nie może być uważana za antysemityczną”.

³² Zobacz również: Raport roczny ECRI 2018: § 17.

7. W tym kontekście ECRI również wielokrotnie podkreślała, że krytyka Izraela nie może być postrzegana per se, jako antysemicka, o ile wyraża się ją w taki sam sposób, jak krytykę wobec innych państw. ECRI mocno podkreśla, że wszelkie próby nadużywania roboczej definicji i jej przykładów w celu zduszenia lub napiętnowania, jako antysemickiej, uzasadnionej krytyki Izraela i jego polityki, w szczególności wobec narodu palestyńskiego oraz w kontekście izraelskiej okupacji terytoriów palestyńskich, będą stanowić zagrożenie dla wysiłków na rzecz zwalczania antysemityzmu i dlatego powinny zostać odrzucone. ECRI musi jednak powtórzyć, że niedopuszczalne jest, by krytyka rządu izraelskiego była wykorzystywana do wzniecania nienawiści wobec wszystkich Żydów w Izraelu i gdzie indziej, w tym przez zarzuty „żydowskiego spisku” na poziomie globalnym. Ten obraz, budowany na wielowiekowych stereotypach, podsycia niechęć do wszystkich Żydów.³³ ECRI zauważyła w swoich raportach rocznych, że fale antysemickiej nienawiści są często obserwowane w wielu krajach europejskich w następstwie wznowienia przemocy na Bliskim Wschodzie. W toczącym się dyskursie publicznym niewystarczający nacisk kładzie się na konieczność odróżnienia krytyki działań Izraela od publicznego wyrażania nienawiści do narodu żydowskiego i rasizmu wobec niego w ogóle.³⁴ Żydowskie instytucje, takie jak synagogi, domy kultury i cmentarze, są często niszczone, także w reakcji na wydarzenia na Bliskim Wschodzie. Pogląd, że ataki na osoby i mienie żydowskie można uznać za uzasadnioną reakcję na politykę lub działania rządu izraelskiego jest niestety powszechny i to nie tylko wśród członków grup ekstremistycznych.³⁵

8. Mając na uwadze powyższe spostrzeżenia, ECRI z zadowoleniem przyjmuje niewiążącą prawnie roboczą definicję antysemityzmu IHRA w tym sensie, że pomaga ona w lepszym zrozumieniu antysemityzmu i promuje je. Robocza definicja opiera się na koncepcji, która obejmuje również różne współczesne formy antysemityzmu, nie próbując delegitymizować krytyki Izraela do tego stopnia, do jakiego podlega on takim samym standardom krytyki, co każde inne państwo. Choć nie jest definicją zawartą w traktacie międzynarodowym, nie ma zastosowania w postępowaniu sądowym, ani nie stanowi powszechnie przyjętej definicji akademickiej, ECRI uważa, że może być pozytywnym narzędziem i zachęca państwa członkowskie Rady Europy do wzięcia jej pod uwagę, w szczególności w obszarach gromadzenia danych, edukacji i podnoszenia świadomości.

³³ Raport roczny ECRI 2019: § 14.

³⁴ Raport roczny ECRI 2014: § 13.

³⁵ Raport roczny ECRI 2018: § 16.

ZAŁĄCZNIK II

Robocza definicja antysemityzmu

Międzynarodowego Sojuszu na rzecz Pamięci o Holokauście (IHRA)

(przyjęta na posiedzeniu plenarnym IHRA w dniu 26 maja 2016 r.)

„Antysemityzm to określone postrzeganie Żydów, które może się wyrażać jako nienawiść do nich. Antysemityzm przejawia się zarówno w słowach, jak i czynach skierowanych przeciwko Żydom lub osobom, które nie są Żydami, oraz/lub ich własności, a także przeciw instytucjom i obiektom religijnym społeczności żydowskiej.”

Następujące przykłady obrazują, czym kierowała się IHRA w swojej pracy:

Przejawy antysemityzmu mogą obejmować atakowanie państwa Izrael, pojmowanego jako zbiorowość żydowska. Jednak krytyki Izraela podobnej do krytyki jakiegokolwiek państwa nie można uznać za antysemitkę. Antysemityzm często oskarża Żydów o spisek mający na celu wyrządzenie krzywdy ludzkości i często jest używany do obwiniania Żydów za „niepowodzenia”. Wyraża się w mowie, piśmie, formach wizualnych i w działaniu, wykorzystuje złowrogie stereotypy i negatywne cechy charakteru.

Współczesne przykłady antysemityzmu w życiu publicznym, mediach, szkołach, miejscach pracy oraz w sferze religijnej mogą, biorąc pod uwagę ogólny kontekst, obejmować m.in.:

- Nawoływanie do zabijania lub krzywdzenia Żydów, pomaganie lub usprawiedliwianie tych czynów w imię radykalnej ideologii lub ekstremistycznego poglądu religijnego.
- Stawianie kłamliwych, odczłowieczających, demonizujących lub stereotypowych zarzutów o Żydach, jako takich lub o ich sile, jako zbiorowości – takich jak, zwłaszcza, ale nie wyłącznie, mit o światowym spisku żydowskim lub o Żydach kontrolujących media, gospodarkę, rząd lub inne instytucje społeczne.
- Oskarżanie Żydów, jako narodu o odpowiedzialność za rzeczywiste lub wymaginowane wykroczenia popełnione przez pojedynczą osobę lub grupę Żydów, a nawet za czyny popełnione przez osoby niebędące Żydami.
- Zaprzeczanie faktowi, zakresowi, mechanizmom (np. komory gazowe) lub intencjonalności ludobójstwa narodu żydowskiego z rąk narodowosocjalistycznych Niemiec oraz ich zwolenników i współników w czasie Drugiej Wojny Światowej (Holokaustu).
- Oskarżanie Żydów, jako narodu lub Izraela, jako państwa o wymyślanie lub wyolbrzymianie Holokaustu.
- Oskarżanie obywateli będących Żydami o większą lojalność wobec Izraela lub rzekomych priorytetów Żydów na całym świecie niż wobec interesów ich własnych narodów.
- Odmawianie narodowi żydowskiemu prawa do samostanowienia, np. poprzez twierdzenie, że istnienie państwa Izrael jest przedsięwzięciem rasistowskim.
- Stosowanie podwójnych standardów poprzez wymaganie zachowania, którego nie oczekuje się ani nie wymaga od żadnego innego demokratycznego narodu.
- Używanie symboli i obrazów związanych z klasycznym antysemityzmem (np. twierdzenia o Żydach zabijających Jezusa lub zniesławienie krwi) w celu scharakteryzowania Izraela lub Izraelczyków.
- Porównywanie współczesnej polityki izraelskiej do polityki nazistów.
- Pociąganie Żydów do odpowiedzialności zbiorowej za działania państwa Izrael.

Czyny antysemityczne stanowią przestępstwa, jeśli są tak zdefiniowane przez prawo (na przykład negowanie Holokaustu lub dystrybuowanie materiałów antysemitycznych w niektórych krajach).

Przestępstwa mają charakter antysemityczny, gdy celem ataków są ludzie – wybrani dlatego, że są Żydami lub są postrzegani, jako Żydzi lub mienie – jak budynki, szkoły, miejsca kultu i cmentarze - żydowskie lub postrzegane, jako mienie żydowskie, czy powiązane z Żydami.

Dyskryminacja antysemityczna to odmawianie Żydom możliwości lub usług dostępnych dla innych. Jest ona nielegalna w wielu krajach.

ZAŁĄCZNIK III

Linki do dokumentów, do których odnoszą się części I-III

Protokół Dodatkowy do Konwencji o cyberprzestępczości dotyczący penalizacji czynów o charakterze rasistowskim lub ksenofobicznym popełnionych za pośrednictwem systemów komputerowych (CETS No. 189)

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008160f>

Rada Europy, Komitet Ministrów, Zmienione wytyczne dotyczące ochrony ofiar aktów terroryzmu <https://rm.coe.int/protection-of-victims-of-terrorist-acts/168078ab54>

Rada Europy, Zgromadzenie Parlamentarne, Rezolucja 2309 (2019) w sprawie zachowania żydowskiego dziedzictwa kulturalnego <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=28247>

Rada Europy, Zgromadzenie Parlamentarne, rezolucja 2106 (2016) w sprawie odnowienia zobowiązania do walki z antysemityzmem w Europie <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22716>

Rada Europy, Ramy odniesienia kompetencji na rzecz kultury demokratycznej <https://www.coe.int/en/web/campaign-free-to-speak-safe-to-learn/reference-framework-of-competences-for-democratic-culture>

Rada Unii Europejskiej, Deklaracja 13637/20 w sprawie włączenia walki z antysemityzmem do głównego nurtu we wszystkich obszarach polityki <https://www.consilium.europa.eu/media/47065/st13637-en20.pdf>

Rada Unii Europejskiej, Deklaracja 15213/18 w sprawie walki z antysemityzmem i rozwoju wspólnego podejścia do bezpieczeństwa w celu lepszej ochrony społeczności i instytucji żydowskich w Europie <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15213-2018-INIT/en/pdf>

Rada Unii Europejskiej, Decyzja Ramowa 2008/913/WSiSW w sprawie zwalczania niektórych form i przejawów rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnokarnych <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008F0913>

Zalecenie nr 1 dotyczące ogólnej polityki ECRI w sprawie zwalczania rasizmu, ksenofobii, antysemityzmu i nietolerancji <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.1>

Zalecenie nr 2 dotyczące ogólnej polityki ECRI (zrewidowane) w sprawie organów ds. równości mających zwalczać rasizm i nietolerancję na poziomie krajowym <http://rm.coe.int/ecri-general-policy-/16808b5a23>

Zalecenie nr 5 dotyczące ogólnej polityki ECRI: zwalczanie nietolerancji i dyskryminacji przeciwko muzułmanom <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.5>

Zalecenie nr 6 dotyczące ogólnej polityki ECRI w sprawie walki z rozpowszechnianiem materiałów rasistowskich, ksenofobicznych i antysemitowskich przez Internet <http://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-6-on-combating-the-dissemination/16808b5a8d>

Zalecenie nr 7 dotyczące ogólnej polityki ECRI (zmienione) w sprawie prawodawstwa krajowego dotyczącego zwalczania rasizmu i dyskryminacji rasowej <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-7-revised-on-national-legislation/16808b5aae>

Zalecenie nr 10 dotyczące ogólnej polityki ECRI: zwalczanie rasizmu i dyskryminacji rasowej w oświacie i procesie edukacji <http://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-10-on-combating-racism-and-racism/16808b5ad5>

Zalecenie nr 12 dotyczące ogólnej polityki ECRI w sprawie zwalczania rasizmu i dyskryminacji rasowej w sporcie <http://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-12-on-combating-racism-and-racism/16808b5ae7>

Zalecenie nr 15 dotyczące ogólnej polityki ECRI w sprawie zwalczania mowy nienawiści <http://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-combating-hate-speech/16808b5b01>

Raporty roczne ECRI

<https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/annual-reports>

ECRI, Wprowadzenie historyczne (przygotowane na 25. rocznicę ECRI) <https://rm.coe.int/historical-introduction-/1680972f42>

Mapa Drogowa ECRI do skutecznej równości <https://rm.coe.int/ecri-roadmap-final-version-/168097e13d>

Opinia ECRI na temat roboczej definicji antysemityzmu IHRA <https://rm.coe.int/opinion-ecri-on-ihra-wd-on-antisemitism-2755-7610-7522-1/1680a091dd>

Europejska Konwencja Praw Człowieka (Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności) (CETS nr 005) https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

Europejska konwencja o kompensacji dla ofiar przestępstw z użyciem przemocy (CETS nr 116) <https://rm.coe.int/1680079751>

Parlament Europejski, Rezolucja z dnia 1 czerwca 2017 r. w sprawie walki z antysemityzmem https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0243_EN.html

Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Kompendium praktyk dotyczących przestępstw z nienawiści <https://fra.europa.eu/en/theme/hate-crime/compendium-practices>

Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx>

Międzynarodowy Sojusz na rzecz Pamięci o Holokauście (IHRA), Deklaracja Sztokholmskiego Międzynarodowego Forum o Holokauście <https://www.holocaustremembrance.com/about-us/stockholm-declaration>

IHRA, robocza definicja negacjonizmu i zniekształcania prawdy historycznej o Holokauście
<https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-holocaust-denial-and-distortion>

IHRA, robocza definicja antysemityzmu
<https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-antisemitism>

IHRA, Rozpoznawanie i przeciwdziałanie zniekształcaniu prawdy historycznej o Holokauście – zalecenia dla decydentów i polityków
<https://www.holocaustremembrance.com/resources/reports/recognizing-counteracting-holocaust-distortion-recommendations>

OBWE, Konkluzje szwajcarskiego przewodnictwa w dniach 12-13 listopada 2014 r. po 10. rocznicy konferencji w Berlinie na temat antysemityzmu
<https://www.osce.org/files/f/documents/9/0/126710.pdf>

OBWE, Deklaracja w sprawie zwiększenia wysiłków na rzecz zwalczania antysemityzmu
<https://www.osce.org/mc/130556>

OBWE/ODIHR, Zrozumienie antysemickich przestępstw z nienawiści i zaspokajanie potrzeb bezpieczeństwa społeczności żydowskich: praktyczny przewodnik
<https://www.osce.org/odihhr/317191>

Informacja OBWE/ODIHR na temat zestawu narzędzi do zwalczania przestępstw z nienawiści
<https://www.osce.org/odihhr/INFAHCT>

Program szkolenia OBWE/ODIHR: Prokuratorzy i przestępstwa z nienawiści (PAHCT)
<https://www.osce.org/odihhr/pahct>

Program szkolenia OBWE/ODIHR na temat zwalczania przestępstw z nienawiści dla organów ścigania (TAHCLE) <https://www.osce.org/odihhr/tahcle>

Protokół Nr 12 do Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (CETS nr 177) <https://www.coe.int/en/web/conventions/search-on-treaties/-/conventions/rms/0900001680080622>

Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, rezolucja nr. 61/255, 2007 r.
<https://undocs.org/en/A/RES/61/255>

Strategia i plan działania ONZ w sprawie mowy nienawiści
https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/advising-and-mobilizing/Action_plan_on_hate_speech_EN.pdf

Plan działania ONZ na rzecz ochrony miejsc kultu religijnego: w jedności i solidarności na rzecz bezpiecznego i pokojowego kultu <https://www.unaoc.org/resource/united-nations-plan-of-action-to-safeguard-religious-sites/>

Plan działania ONZ w kwestii zapobiegania brutalnemu ekstremizmowi
<https://www.un.org/counterterrorism/plan-of-action-to-prevent-violent-extremism>

Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych, Uwagi wygłoszone podczas wydarzenia wysokiego szczebla UNESCO w sprawie mocy edukacji w walce z rasizmem i dyskryminacją: przypadek antysemityzmu (Nowy Jork, 26 września 2018 r.) <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2018-09-26/secretary-generals-remarks-high-level-event-power-education>

Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. wolności religii lub przekonań, Sprawozdanie w sprawie antysemityzmu z dnia 20 września 2019 r. <https://undocs.org/A/74/358>

UNESCO, Edukacja o Holokauście i zapobieganiu ludobójstwu: przewodnik polityczny <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248071>

UNESCO i OBWE/ODIHR, Przeciwdziałanie antysemityzmowi w szkołach: programy szkoleniowe <https://en.unesco.org/news/addressing-anti-semitism-schools-unesco-and-osce-launch-framework-curricula-teacher-trainers> oraz <https://www.osce.org/odihr/470712>

UNESCO i OBWE/ODIHR, Przeciwdziałanie antysemityzmowi poprzez edukację – Wytoczne dla osób odpowiedzialnych za wyznaczanie kierunków polityki https://www.osce.org/files/f/documents/8/0/383089_0.pdf

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka
<https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>